

Jakub Harašta^{*)}

K významu citační analýzy při aplikaci práva^{**)}

Úvod

V následujícím textu se budu věnovat citační analýze – přesněji řečeno možnostem, které nám využití citační analýzy nabízí pro rozvoj české právní vědy a právní praxe. Pro zmapování a popsání těchto možností se budu v textu obracet převážně do zahraničí. Citační analýza je totiž v současné době v České republice v úplných počátcích.¹⁾ Tento text tak představuje přehledovou stať a je součástí širšího zkoumání citační analýzy a jejího využití. Pokud např. dospějeme k provedení komplexní citační analýzy rozhodovací praxe Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, jakým způsobem bude možné takto sebraná data a z nich vytvořené citační sítě využít? Je možné odhadnout důležitost konkrétních rozhodnutí dle počtu citací, které k němu směřují? Je možné využít vytvořené citační sítě k efektivnější práci s právními informacemi? V tomto textu se pro zodpovězení těchto i dalších otázek obracím k zahraničním studiím, které se zabývaly citační analýzou rozhodovací praxe národních i mezinárodních soudů v různých kontextech a s různými cíli.

Citační analýza

Citační analýzou můžeme rozumět prosté sledování počtu citací mezi dokumenty. V kvalifikovanější podobě se pak může jednat o studium vlastností, které takto vytvořené citační sítě vykazují. Účelem tohoto sledování může být např. určení původce změny nebo přesnějšího vymezení dominantních dokumentů v síti reprezentovaných. V rámci scientometrie²⁾ můžeme sledovat vydělování nových oborů z oborů stávajících nebo identifikovat opravdu převratné studie, které měly na další vývoj značný vliv. V rámci práva pak můžeme být při sledování správných dat schopni určit vznik nových judikatorních linií, narušení jinak konstantních názorů vrcholných soudů nebo jinak důležitá rozhodnutí.

---

^{*)} Ústav práva a technologií Právnické fakulty MU. Kontaktní e-mail jakub.harasta@law.muni.cz.

^{**)} Vznik tohoto textu byl podpořen Masarykovou univerzitou v rámci projektu *Metodologie citační analýzy judikatury* (MUNI/A/0940/2015). Děkuji Matěji Myškoví za možnost s ním problematiku opakovaně diskutovat. Děkuji oběma recenzentům za cenné připomínky, které přispěly ke zpřehlednění textu.

¹⁾ MYŠKA, M., HARAŠTA, J., LOUTOCKÝ, P. a MÍŠEK, J. Možnosti citační analýzy v České republice. *Revue pro právo a technologie*, 2016, roč. 7, č. 13, s. 147-189.

²⁾ Věda zaměřená na měření kvality a kvantity ve vědě.

Využívání citační analýzy pro účely významu citovaných dokumentů a vztahu mezi nimi má původ v průkopnických pracích *Citation Indexes for Science*³⁾ a *Networks of Scientific Papers*⁴⁾. Na těchto pracích pak vybudovali formalizovanou metodologii Hummon a Doreian.⁵⁾ Ti ke zkoumání citační sítě mapující vývoj výzkumu DNA využili techniky známé z teorie grafů. Jejich závěrem tak bylo, jak oni sami uvedli, rozklíčování „sociálního procesu, skrze který se toto vzrušující odvětví vyvíjelo.“⁶⁾ Následně jsme se dočkali využití citační analýzy v počítačové vědě,⁷⁾ které vedlo, bez nadsázky, k vytvoření dnešní podoby internetu.

Právo, které je odvětvím na citacích značně závislým,⁸⁾ a to zejména v systému *common law*, se přidalo později. Za původ zájmu je možné označit Marxův text *Citation Networks in the Law* z roku 1970,⁹⁾ na který postupně do dnešních dní navazovaly v různých aspektech citační analýzy desítky studií, které se postupně zabývaly i kontinentálním právem. Zájem o citační analýzu rozhodnutí národních a mezinárodních soudů však není zcela nový – přesněji řečeno je nový svým zaměřením na konkrétní soudní tělesa, ale nikoli využitím těchto metod v právu. Celá citační analýza, která je dnes asociována primárně se *scientometrikou*, je inspirována právem. Garfield ve své zásadní práci přiznal značnou inspiraci tzv. Shepardizací,¹⁰⁾ která se v právnických profesích využívala již od roku 1873¹¹⁾ a v různých modifikacích se používá dodnes. V rámci citátorů,¹²⁾ jichž byla Shepardizace prvním zástupcem, je možné ověřit, zda nebylo konkrétní rozhodnutí v jeho historii citováno způsobem, který by omezil jeho precedenční povahu. Využívání těchto nástrojů se stalo běžnou praxí a jejich nevyužití může dokonce vést k založení kárné odpovědnosti advokátů v USA.

---

³⁾ GARFIELD, E. *Citation Indexes for Science*. *Science*, 1955, roč. 122, č. 3159, s. 108-111.

⁴⁾ PRICE, D. a de Solla, J. *Network of Scientific Papers*. *Science*, 1965, roč. 149, č. 3683, s. 510-515.

⁵⁾ HUMMON, N. P. a DOREIAN, P. *Connectivity in a citation Network: The Development of DNA Theory*. *Social Networks*, 1989, roč. 11, č. 1, s. 39-63.

⁶⁾ Tamtéž, s. 61.

⁷⁾ KLEINBERG, J. *Authoritative Sources in a Hyperlinked Environment*. *Journal of the ACM*, 1999, roč. 46, č. 5, s. 604-632. Také PAGE, L., BRIN, S., MOTWANI, R. a WINOGRAD, T. *The PageRank Citation Ranking: Bringing Order to the Web* [online]. 1998 [vid. 30. duben 2016]. Dostupné z: <http://ilpubs.stanford.edu:8090/422/1/1999-66.pdf>.

⁸⁾ POSNER, R. A. *An Economic Analysis of the Use of Citations in the Law*. *American Law and Economics Review*, 2000, roč. 2, č. 2, s. 381-406.

⁹⁾ MARX, S. M. *Citation Networks in the Law*. *Jurimetrics Journal*, 1970, roč. 10, č. 4, s. 121-137.

¹⁰⁾ Postup, kterým dochází k obohacování soudního rozhodnutí o citační historii (která rozhodnutí jej citují a jak) za účelem zjištění, zda se v angloamerickém systému jedná o „dobré právo“, tedy stále ještě platný a nepřekonaný precedens.

¹¹⁾ GARFIELD, E. *Citation Indexes for Science*. *Science*, 1955, roč. 122, č. 3159, s. 108-111, s. 108. Historii skvěle popisuje Dabney v DABNEY, L. C. *Citators: Past, Present, and Future*. *Legal Reference Services Quarterly*, 2008, roč. 27, č. 2-3, s. 165-190, s. 166-176.

¹²⁾ O kterých se vede živá diskuze – srov. např. výzvu k vytvoření alternativního crowdsourcingového citátoru v PHILLIPS, M. *Charting Law's Cosmos: Toward a Crowdsourced Citator*. *Canadian Law Library Review*, 2015, roč. 40, č. 2, s. 13-25 nebo diskuze o ikonografii citátorů v KIRSCHENFELD, A. S. *Yellow Flag Fever: Describing Negative Legal Precedent in Citators*. *Law Library Journal*, 2016, roč. 108, č. 1, s. 77-100.

Co může tedy citační analýza přinést českému právu? Bylo totiž zmíněno, že citační analýza hraje zcela zásadní roli v systému *common law*, ke kterému ale Česká republika nenáleží.¹³⁾ Pokud nebudeme aspirovat na studie malého rozsahu, ale na shromáždění veškerých citací ze všech rozhodnutí vrcholných soudů a jejich obohacení o další nezbytné informace (např. argument citací nesený¹⁴⁾ nebo vyjádření postoje k citovanému dokumentu¹⁵⁾), nevznikne nám pouze hromada neužitečných dat? Manuální extrakce těchto informací je finančně i personálně náročná. Automatická extrakce pak je netriviálním úkolem v oblasti zpracování přirozeného jazyka. Vzhledem k nákladům je tak v obou případech nutné se zamyslet nad možným využitím takto shromážděných dat.

Rozpoznání odkazů na jiná rozhodnutí nebo na literaturu a jejich extrakce není triviálním úkolem – vzhledem k chybějícímu citačnímu standardu a nutnosti rozpoznávat i argumenty nesené jednotlivými odkazy bude nutné přistoupit k využití nástrojů pro zpracování přirozeného jazyka. To představuje výzvu, které část zahraničních studií nemusela čelit – buď byl k dispozici existující citační standard, který umožňoval extrakci odkazů z metadatových hlaviček nebo využitím regulárních výrazů přímo z textu (Nizozemsko, Rakousko) nebo nebylo nutné zpracovat tak obrovské penzum judikatury, jaké představuje rozhodující praxe Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Proto je nutné předem se ptát, k čemu bude vhodné data využít a zkoumat, jaké možnosti shromážděná data mohou přinést. Samoučelné shromažďování citací bez cíle v podobě jejich pozdějších využití by bylo vzhledem k náročnosti tohoto úkolu neobhajitelné.

V zásadě existují tři způsoby, kterými může citační analýza přispět právu a které jsou inherentní její síťové struktuře. Citační analýza by tak měla umožnit (1) efektivnější metody získávání informací, (2) přesnější určování klíčových rozhodnutí a (3) možnost empirického zkoumání činnosti jednotlivých soudních

---

¹³⁾ Častým argumentem nicméně je, že jsou si oba systémy v práci s judikaturou postupně podobnější – MACCORMICK, N. a SUMMERS, R. S. *Interpreting precedents: a comparative study*. Aldershot: Ashgate, 1997. V minulosti pak bylo prokázáno, že extrahované citační sítě vykazují podobné vlastnosti jak v rámci kontinentálního práva, tak v rámci *common law*, některé výsledky jsou tak přenositelné – srov. WINKELS, R. a DE RUYTER, J. Survival of the Fittest: Network Analysis of Dutch Supreme Court Cases. In PALMIRANI, M., PAGALLO, U., CASANOVAS, P. a SARTOR, G. *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems. Models and Ethical Challenges for Legal Systems, Legal Language and Legal Ontologies, Argumentation and Software Agents*. Berlin: Springer, 2011. V citované studii věnovali Winkels s de Ruyterem pozornost srovnání s významnou americkou studií LANDES, W., Lawrence L. a SOLIMINE M. E. Judicial Influence: A Citation Analysis of Federal Courts of Appeals Judges. *Journal of Legal Studies*, 1998, roč. 27, č. 2, s. 271-332.

¹⁴⁾ ZHANG, P. a KOPPAKA, L. *Semantics-Based Legal Citation Network*. In *Proceedings of the 11th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL 2007)*. New York: ACM, 2007, s. 123-130.

¹⁵⁾ LIU, J. S., CHEN, Hsiao-Hui, HO, Mei Hsiu-Ching, LI, Yu-Chen. Citations with different levels of relevancy: Tracing the main paths of legal opinions. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 2014, roč. 65, č. 12, s. 2479-2488.

těles.¹⁶⁾ Další text tak bude strukturován do tří částí, které budou diskutovat možnosti, které citační analýza přinese českému právu.

Vyhledávání informací

Vzhledem k množství právních informací je jejich memorování v podstatě přežitou praktikou. Každý právník se v profesním životě musí spoléhat na konstantní (sebe)vzdělávání a na efektivní vyhledávání relevantních informací. Současné způsoby vyhledávání právních zdrojů se zhusta omezují, pokud pomíneme metadata přidaná tvůrci právních informačních systémů, na zkoumání obsahu pomocí Booleovských operátorů. Tyto operátory slouží k nastavení vztahu mezi vyhledávanými výrazy. Současné systémy také umožňují další nastavení vztahu mezi slovy prostřednictvím vzdálenosti jejich výskytu nebo umožňují konkrétní výrazy z vyhledávání vylučovat. Bohužel se využívání těchto možností často omezuje na možnosti, které jsou nativní danému právnímu informačnímu systému.¹⁷⁾ Mnoho studentů neumí Booleovské operátory aktivně využívat a podobná je situace i mezi praktikujícími právníky a soudci.

Na straně zpracování nalezených zdrojů se pak pro nedostatek času mnoho členů odborné veřejnosti omezuje na čtení právních vět.¹⁸⁾ Objevuje se několik přístupů k využití právních vět při vyhledávání právních informací. Jedním (správnějším) je přibližné zjištění, zda je nalezený zdroj užitečný pro aktuální situaci; dalším (nesprávným) je pak dovozování závěrů o obsahu rozhodnutí. Je dokonce možné setkat se se situacemi, kdy je rozhodnutí přímo citováno pouze na základě obsahu právní věty, tedy bez ohledu na jeho skutečný obsah.

Jakkoli jsou Booleovské operátory silným nástrojem pro optimalizaci vyhledávacích procesů, jsou nedostatky fulltextového vyhledávání dlouhodobě podrobovány kritice. Nedostatky často hledáme na straně tvůrců systému, ale mnohem častěji bychom se měli soustředit na nízkou kompetentnost jejich uživatelů. Booleovské operátory je totiž jednoduché se naučit, ale pokud nejsou používány pravidelně, což většina soudců či advokátů nedělá, jelikož těžiště jejich práce tkví jinde, je jednoduché je zapomenout.¹⁹⁾ Takovéto závěry přitom nejsou pouze intuitivní – v roce 1985 publikovali Blair a Maron výzkum právních informačních systémů se závěrem, že fulltextové vyhledávání v nich neumožňuje dostatečně specifické dotazy. Míra kompletnosti výsledků je i při expertním zadání (tedy použití systému zkušeným právníkem) poměrně nízká.²⁰⁾ Tento problém přitom zcela jistě nezmizí. Vyhledání relevantních informací je velkou vý-

---

¹⁶⁾ Jedná se o reformulaci základního rozdělení možností citační analýzy uvedené v DE BELLIS, N. *Bibliometrics and Citation Analysis. From the Science Citation Index to Cybermetrics*. The Scarecrow Press: Lanham, Toronto, Plymouth, 2009. S. xxi.

¹⁷⁾ Jedná se pouze o osobní zkušenost autora s výukou různých profesních skupin. Budoucí experimentální ověření s uvedeným jako hypotézou by dle mého názoru vneslo trochu světla do současného stavu v této oblasti v ČR.

¹⁸⁾ Opět osobní zkušenost.

¹⁹⁾ Shodně BING, J. Legal Information Retrieval Systems: The Need For and the Design of Extremely Simple Retrieval Strategies. *Computer/Law Journal*, 1978, roč. 1, č. 1, s. 378-399.

zvou pro současnou generaci právníků a rozvoj informačních a komunikačních technologií k tomu prozatím přispěl spíše omezeně. Veřejnosti je dostupné zatím bezprecedentní množství jednotlivých zdrojů, ať už se jedná o judikaturu, kterou české vrcholné soudy publikují v kompletní podobě, nebo o literaturu. Celá tato situace by se měla stát předmětem širší diskuze o právnickém vzdělávání, které by mělo více než nyní směřovat k silným informačním fundamentům.

Současné zahlcení informacemi nezůstává bez odezvy – rozsáhlá editorská práce odváděná tvůrci právních informačních systémů umožňuje tyto praktické nedostatky částečně suplovat. Manuální nebo částečně automatizované procházení rozhodnutí s cílem např. určit, do jaké hloubky se daná problematika v rozhodnutí diskutuje, je časově i ekonomicky náročné. Přitom rozdíl mezi rozhodnutím, které obsahuje slovní spojení *týrání zvířat* v textu rozhodnutí, prostým aplikačním odkazem na § 302 zák. č. 40/2009 Sb. nebo diskuzí otevřených otázek výkladem pojmu *veřejného místa* ve smyslu § 302 odst. 1 písm. b) zák. č. 40/2009 Sb. je pro konzumenta rozhodnutí (studenta, soudce, advokáta...) zcela zásadní.

Dalším krokem v řešení problému informačního přetížení by se tak dle mého názoru mělo stát využití citační analýzy jako prostředku k vyhledávání dokumentů. Tento argument je veden zcela elementární úvahou – pokud se dokumenty navzájem citují, zřejmě mezi nimi bude jistá souvislost.²¹⁾ Tato souvislost může implikovat precedenční váhu předcházejícího rozhodnutí v zemích *common law*, k čemuž slouží shora uvedené citátory, nebo způsobílost rozhodnutí argumentačně ovlivnit rozhodovaný spor.²²⁾ Nad to ale také může sloužit pro algoritmizované hledání skupin rozhodnutí, která k sobě mají blízko a vytváří navzájem se citující „ostrůvek“ oddělený od jiných rozhodnutí. Takovéto skupiny ve vztahu ke konkrétním klíčovým slovům mohou implikovat další rozpad zmiňované problematiky (např. práva na vytěžování databáze) na další související aspekty (např. určení místa, kde k vytěžování dochází pro zakotvení rozhodného práva, nebo rozlišení mezi systematickým a nesystematickým vytěžováním). Zde nás nezajímá ani tak absolutní či relativní počet citací, ale vlastnosti sítě citací, které umožňují určit skupiny rozhodnutí, která jsou si navzájem obsahově, tematicky či jinak blízka – z této blízkosti je pak možné dovozovat materiální souvislost. Tím je citační analýzou možné částečně nahradit některé složité koncepty související s vyhledáváním informací, jako je např. konceptuální vyhledávání nad nestrukturovanými daty.

Vyhledávání klíčových rozhodnutí

Citační analýza nám, kromě efektivnějšího vyhledávání právních informací,

---

²⁰⁾ BLAIR, D. C. a MARON, M. E. An evaluation of retrieval effectiveness for a full-text document-retrieval system. *Communications of the ACM*, 1985, roč. 28, č. 3, s. 289-299.

²¹⁾ Zmiňuje GEIST, A. The Open Revolution: Using Citation Analysis to Improve Legal Text Retrieval. *European Journal of Legal Studies*, 2010, roč. 2, č. 3.

²²⁾ LANDES, W., LESSIG, L. a SOLIMINE, M. E. Judicial Influence: A Citation Analysis of Federal Courts of Appeals Judges. *Journal of Legal Studies*, 1998, roč. 27, č. 2, s. 271-332.

může pomoci určovat, která z nalezených soudních rozhodnutí jsou nejdůležitější. Ne všechna rozhodnutí jsou si totiž rovna – praxe k nim přistupuje odlišně a využívá je odlišně. A je v zásadě nepodstatné, jestli budeme tuto důležitost jednotlivých rozhodnutí vnímat optikou toho, jak často jsou daná rozhodnutí citována (tedy vyjádřením pravděpodobnosti, s jakou odkaz v daném datovém setu směřuje právě k rozhodnutí, o které se zajímáme)²³⁾ nebo jaká je struktura těchto citací (tedy jestli jsou více citována Ústavním soudem nebo Nejvyšším soudem, případně v jakém poměru). Nastavení konkrétních parametrů je již otázkou konkrétní implementace, což zároveň není předmětem tohoto příspěvku.

Ve vztahu k počtům citací směřujících k individuálnímu soudnímu rozhodnutí je možné sledovat hned několik faktorů, které umožňují eliminovat často citované rozhodnutí jako v současnosti nepodstatné. Jedním z nich tak může být prosté sledování rychlosti jejich přibývání v jednotlivých časových úsecích. Změna v tempu jejich přibývání totiž může implikovat judikatorní či legislativní změnu, která výrazně ovlivnila použitelnost zkoumaného rozhodnutí. Faktem nicméně je, že použitelnost dosažených výsledků je přímo ovlivněna granularitou shromažďovaných dat, na základě kterých je citační analýza prováděna. K jiným výsledkům dospějeme ve chvíli, kdy zkoumáme pouze přítomnost odkazů, k jiným výsledkům dospějeme, pokud přiřadíme citaci sémantický rozměr,²⁴⁾ a k jiným výsledkům dospějeme, pokud nebudeme zohledňovat citované dokumenty, ale budeme zkoumat konkrétní místa v dokumentu, na která je odkazováno.²⁵⁾ S větším množstvím sledovaných parametrů jednotlivých citací roste využitelnost a přesnost výsledků, ale zároveň roste i náročnost jejich manuálního i automatického shromažďování. Nejspíše také poroste i jejich chybovost – u manuálního shromažďování kvůli kognitivní náročnosti na editory, u automatického potom kvůli různým nepravidelným strukturám, které se váží např. k sémantice citace (tedy nesenému argumentu apod.).

Právě sémantická část citace přitom nese nejzajímavější výsledky – většina současných studií, která sleduje pohyby soudců pro citování,²⁶⁾ vliv jednotlivých soudců v systému²⁷⁾ nebo se snaží vyhledat nejdůležitější rozhodnutí,²⁸⁾

---

²³⁾ Např. NEALE, T. Citation Analysis of Canadian Case Law. *Journal of Open Access to Law*, 2013, roč. 1, č. 1, s. 1-60.

²⁴⁾ ZHANG, P. a KOPPAKA, L. Semantics-Based Legal Citation Network. In *Proceedings of the 11th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL 2007)*. New York: ACM, 2007, s. 123-130.

²⁵⁾ Např. Panagis a Šadl vytvářeli citační síť na úrovni jednotlivých citovaných odstavců PANAGIS, I. a ŠADL, U. *The force of EU case law: An empirical study of precedential constraint. In Legal Knowledge and Information Systems - JURIX 2015: 28th Annual Conference*. Amsterdam: IOS Press BV, 2015, s. 71-80.

²⁶⁾ LUPU, Y. a VOETEN, E. Precedent in International Courts: A Network Analysis of Case Citations by the European Court of Human Rights. *British Journal of Political Sciences*, 2012, roč. 42, č. 2, s. 413-439.

²⁷⁾ LANDES, W., LESSIG, L. a SOLIMINE, M. E. Judicial Influence: A Citation Analysis of Federal Courts of Appeals Judges. *Journal of Legal Studies*, 1998, roč. 27, č. 2, s. 271-332.

²⁸⁾ FOWLER, J. H. a JEON, S. The Authority of Supreme Court Precedent. *Social Networks*, 2008,

mezi odkazy na rozhodnutí často nerozlišuje a všem jim přisuzuje stejnou váhu. Citace mezi právními dokumenty přitom je, jak uvádí Zhang a Koppaka, sémanticky multidimenzionální.²⁹⁾ Všechny citace téhož dokumentu totiž nemusí nutně nést stejný význam. Rozhodnutí se citují z různých důvodů, tedy za účelem vznesení nebo podpoření různých argumentů. To platí obecně, ale může to platit i pro konkrétní rozhodnutí, která mohou být zajímavá z několika hmotněprávních důvodů nebo z několika procesních důvodů nebo libovolné kombinace obojího. Dvě citace směřující ke stejnému rozhodnutí tak nemusí nutně nést stejnou informaci. Při zohlednění sémantické podobnosti citací ke stejnému rozhodnutí tak můžeme dojít k odlišným závěrům o důležitosti jednotlivých rozhodnutí, než kdybychom uvažovali prostě sčítání počtu citací. Liu pak s kolegy ve své práci zohlednili polaritu dokumentů na úrovni hloubky, s jakou s nimi soud rozhodující novou věc nakládal. Údaje o polaritě pro svoji analýzu získali z amerického systému *KeyCite*, který rozlišuje 4 mody odkazu – rozeznává situace, kdy je citované rozhodnutí prozkoumáno (*examined*), diskutováno (*discussed*), citováno (*cited*) a zmíněno (*mentioned*). I zde tak platí, že prostým sčítáním počtu odkazů na dané rozhodnutí nejsme schopni odlišit rozhodnutí, která byla citována sice méně často, ale za to byla v rámci citací soudem zevrubně prozkoumána. Oba shora uvedené údaje, tedy obohacení odkazu o sémantický rozměr a o polaritu, tak mohou být důležitým vstupem pro vyhledávání právních informací, protože přispívají ke kompletnímu obrazu o nalezených zdrojích.

V minulosti se kladl značný důraz na rozdíl mezi publikovanou a nepublikovanou judikaturou, kdy v zemích *common law* byl značný problém citovat nepublikovanou judikaturu. V současné době i v našem právním systému požívá publikovaná judikatura větší váhy.³⁰⁾ Značným problémem v tomto systému je chybějící flexibilita umožňující přeřazení dokumentu z jedné kategorie do druhé.³¹⁾ Citační analýza může nahradit i tento mechanismus, protože nesledujeme pouze formální znaky rozhodnutí, ale i to, jakým způsobem a jak často se dané rozhodnutí využívá pro podporu názorů soudů rozhodujících v další věci – v rámci charakteristik jednotlivých rozhodnutí, jako je třeba absolutní počet sesbíraných citací a jejich distribuce v čase, jsme schopni určit, jestli a jakým způsobem je konkrétní rozhodnutí používáno.

---

roč. 30, č. 1, s. 16-30. Také DERLÉN, M. a LINDHOLM, J. Goodbye van Gend en Loos, Hello Bosman? Using Network Analysis to Measure the Importance of Individual CJEU Judgments. *European Law Journal*, 2014, roč. 20, č. 5, s. 667-687.

²⁹⁾ ZHANG, P. a KOPPAKA, L. Semantics-Based Legal Citation Network. In *Proceedings of the 11th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL 2007)*. New York: ACM, 2007, s. 123-130.

³⁰⁾ Resp. publikace je nezbytnou podmínkou širšího normativního působení judikatury. BOBEK, M., KÜHN, Z., MOLEK, P., POLČÁK, R. a VYHNÁNEK, L. *Judikatura a právní argumentace. 2., přepracované a aktualizované vydání*. Praha: Auditorium, 2013, 496 s. ISBN 978-80-87284-35-3. s. 209.

³¹⁾ Např. Widdison jakýsi semi-formalizovaný způsob popisuje, ale běžnou součástí systému práva není – WIDDISON, R. New Perspectives in Legal Information Retrieval. *International Journal of Law and Information Technology*, 2002, roč. 10, č. 1, s. 41-70, s. 50.

Schopnost ohodnotit, jak je dané rozhodnutí důležité, je stejně důležitá jako schopnost ho najít jako nesoucí určitou charakteristiku. Důležitá rozhodnutí jsou klíčová pro změnu právního názoru – pokud chceme měnit v rozhodovací praxi ustálený právní názor, je zřejmě nepodstatné napadat poslední rozhodnutí – je nutné zpochybnit první rozhodnutí, které danou judikatorní linii založilo nebo ji nějakým konkrétním relevantním způsobem modifikovalo. Stejně tak je schopnost určit, která rozhodnutí jsou důležitá esenciální pro vzdělávání – má smysl analyzovat důležitá rozhodnutí, která znamenala v systému práva změnu.

Celý tento způsob, jakým může citační analýza přispět českému právu, se vlastně týká toho, jak v rámci nalezené hromady rozhodnutí odlišit nikoli ta, která jsou důležitá pro můj dotaz, ale jak mezi stejnými rozhodnutími odlišit ta opravdu kvalitní a opravdu důležitá od těch méně důležitých.

Závěr: Soudy a soudci

Poslední oblastí, kde může citační analýza vést k zajímavým výsledkům a může přispět české právní vědě, je vytvoření základu pro opravdu empirický výzkum práva. Ekonomické zkoumání rozhodovací praxe, které má silnou tradici v USA,³²⁾ by mohlo dostat nezbytná data i pro zkoumání v České republice. Citační analýza a jakékoli výstupy vytvořené na jejím základě budou vždy představovat pouze redukcionistický odraz obrovského množství soudních rozhodnutí. Při vhodně naformulované výzkumné otázce nám ale mohou poskytnout mnoho odpovědí. Právě možnost dosáhnout na data je klíčová – bez možnosti ověřit hypotézy ohledně efektivity soudnictví statistickými metodami jsme odkázáni na dojmy. Výzkum založený na hypotézách, který bude rozvojem citační analýzy umožněn, tak může české právní vědě prospět. Nejde ani tak o to vytvořit kompletní dataset všech citací mezi rozhodnutími vrcholných českých soudů, ale o vytvoření nástrojů a postupů, které usnadní shromažďování těchto dat jednotlivým výzkumníkům či výzkumným týmům. Takové nástroje sníží v současné době velmi vysoké vstupní náklady věnované právě vytvoření datasetu vhodného k empirickému zkoumání. Formulování ověřitelných hypotéz a jejich ověřování tak může být pozitivní vliv na určité oblasti českého soudnictví.

Tato výzva tak slouží na místo závěru. Je využití shora popsaných metod v ČR náročné? Jistě. U některých soudů je problém dostat se k databázím rozhodnutí kvůli různým technickým překážkám. Často chybí volně dostupné metadataové hlavičky, které by bylo možné automaticky zpracovávat. Chybí jednotný justiční citační standard a i totožné identifikátory jsou často používány v různých formách, což znesnadňuje jejich extrakci přímo z textu. Soudy také často necitují konkrétní odstavce, ale celá rozhodnutí mající často desítky stran.

---

³²⁾ LANDES, William a Richard A. POSNER. Legal Precedent: A Theoretical and Empirical Analysis. *The Journal of Law & Economics*, 1976, roč. 19, č. 2, s. 249-307. Také POSNER, R. A. An Economic Analysis of the Use of Citations in the Law. *American Law and Economics Review*, 2000, roč. 2, č. 2, s. 381-406.

Tyto problémy nejsou marginální a jistě je možné najít i další. Situace se nicméně, jak věřím, postupně zlepšuje a shora uvedené překážky nejsou dílem zlé vůle, ale často právě nevědomostí o možnostech, které kvalitnější organizace judikatury přináší. Možnosti orientace v mase judikatury jsou v současné době poměrně nízké – přitom v zahraničí proběhly některé studie na základě metadat,³³⁾ kterými jednotlivá rozhodnutí opatřily přímo soudy.

Citátory v USA fungují na základě práce, která započala více než sto let zpět. Shora nastíněné představuje práci nezanedbatelného rozsahu, kterou ale dlužíme budoucím generacím – ať už praktikujícím právníkům, soudcům, studentům nebo právním vědcům. Pokud na vytvoření dat a jejich využívání právní vědou navážou komerční aplikace – tedy se tyto postupy budou opravdu aplikovat – je to rozhodně krok kupředu ve zpřehlednění obrovského korpusu české judikatury. V tom si totiž dnes kdokoli najde jakýkoli potřebný názor, např. v podobě zapomenutého *obiter dicta* Nejvyššího (nebo kteréhokoli jiného) soudu.

---

³³⁾ GEIST, A. *Using Citation Analysis Techniques for Computer-Assisted Legal Research in Continental Jurisdictions*. Kvalifikační práce (University of Edinburgh, LLM) 2009. Dostupné z: <https://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/3511/GeistLLM2009.pdf?sequence=2>.
Také WINKELS, R. a DE RUYTER, J. *Survival of the Fittest: Network Analysis of Dutch Supreme Court Cases*. In PALMIRANI, M., PAGALLO, U., CASANOVAS, P. a SARTOR, G. *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems. Models and Ethical Challenges for Legal Systems, Legal Language and Legal Ontologies, Argumentation and Software Agents*. Berlin: Springer, 2011.